

QULUPNAY YETISHTIRISH

Abdumo'minov Oybek Asrorbek o'g'li

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada joylarda qulupnay navlarini yetishtirish texnologiyasini o'rganish to'g'risida qisqacha so'z yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *Qulupnay, meva, urug', yertut, ra'noguldoshlar, Yevroosiyo, Amerika, Yuvalash usuli, Remontant.*

Qulupnay kattalar va bolalarning sevimli mevasi bo'lib, iloji boricha uzoq vaqt davomida o'z ta'mi va xushbo'yligi bilan zavqlanishi uchun siz bahorda qulupnayni qanday ekish kerakligini, qaysi joyni tanlashni, nimani urug'lantirishni va qanday urug'lantirishni bilishingiz kerak.

Qulupnay (ba'zan “yertut” ham deb ataladi) – ra'noguldoshlar oilasiga mansub ko'p yillik o'tsimon o'simliklar turkumi, rezavor meva. Yevroosiyo va Amerikada 50 turi ma'lum. Qulupnayning birinchi navlari 18-asrda Niderlandiyada paydo bo'lgan. Amerika turi – virjiniya va chili qulupnaylari Yevropaga olib kelingan.

Qulupnay **namtalab, yorug'sevar** (soya joyda hosil bermaydi), **sovuqqa chidamsiz** o'simlik. Qorasovuqlar guli, g'unchalari, mevalarini zararlaydi. O'simlik tupi bir yerda 20 yil o'sishi mumkin, lekin qulupnayzorda **4-5 yil** o'stiriladi. **3 yilgacha** yaxshi hosil beradi, keyin mevasi maydalashib, hosildorligi pasayadi. Ayni paytda mamlakatimizning deyarli barcha hududlarida qulupnayning **10 ta navi** yetishtiriladi. Bugungi kunda yurtimizda yetishtirilayotgan qulupnay mahsuloti **Qozog'iston, Qirg'iziston, BAA, Rossiya** kabi mamlakatlarga eksport qilinmoqda.

Mo'l-ko'l o'sish va meva berish uchun qulupnay eng yaxshi chernozem joylariga, quyuq kulrang o'rmon tuprog'iga, qumli va qumloq tuproqlarga, janubi-g'arbiy tomondagi kichik yon bag'irlarga ekilgan. Qulupnayning sekinroq o'sishi va past hosildorlik pasttekislikdagi loy va och bo'z tuproqlarda sho'r-podzolik tuproqqa rezavorlar ekishda kuzatiladi. Ekish uchun mos bo'lgan erning kislotaligi 5-6,5 pH darajasida, er osti suvlari darajasi kamida 60 sm bo'lishi kerak, qishda esa 15-20 sm chuqurlikdagi tuproq harorati -8° dan past bo'lmasligi kerak.

Bahorda qulupnayni qanday ekish kerak va qanday o'tmishdoshlar uning o'sishi uchun tuproqda eng qulay sharoitlarni yaratadi? Agar don qulupnaydan oldin uchastkada o'sgan bo'lsa, juda yaxshi, tungi soyalar oilasining o'tmishdoshlari kamroq afzal ko'riladi. Qulupnay butalarini ilgari o'sgan joyga ekish mumkin emasligini ham bilishingiz kerak. Xuddi shu joyda qulupnayni faqat 2-3 yildan keyin ekish mumkin, shuning uchun tuproq rezavorlarning to'liq o'sishi, gullashi va pishishi uchun zarur bo'lgan foydali elementlar bilan boyitish uchun vaqt topadi. Qulupnay ko'chatlari tarjixon erta bahorda yoki kuzning boshida ekilgan. Kuzgi ekish 10 avgustdan 25 sentyabrgacha amalga oshiriladi. Ekishdan oldin, tuproqni to'g'ri namlashni unutmag. O'simlikni uzaytirish va keyinroq ekish berry butalarining hosildorligini sezilarli darajada pasayishiga olib keladi. Qulupnayni yozda,

iyuldan avgustgacha, ikki qatorli ekish usuli yordamida ekish mumkin degan fikr bor. Biroq, bu qoidadan ko'ra ko'proq istisno, chunki Rossiya va Ukrainaning janubiy qismida yoz-kuz davrida yog'ingarchilik kam bo'ladi va tuproq va havo harorati shunchalik ko'tariladiki, namlik o'lchovi bo'lmaydi. va soya to'g'ri natija beradi. Bunday holda, o'simliklarning so'lishi va o'limi xavfi yuqori.

Bir necha kun oldin uni salqin joyda joylashtirish kerak. Quritishni oldini olish va o'simlikning osonroq omon qolishini ta'minlash uchun, darhol ekishdan oldin, uning ildizlari loy pyuresiga botiriladi. Ko'chatlar nam tuproqqa ekilgan bo'lishi kerak, ish paytida yosh ko'chatlar bilan konteynerni to'g'ridan-to'g'ri quyosh nurlaridan himoya qilish muhimdir. Ekilgan butaning ildiz tizimi 7-10 sm uzunlikda bo'lishi kerak, agar u kattaroq bo'lsa, unda kerakli o'lchamda kesilishi mumkin. Agar ekishdan keyin sovuq ob-havo ehtimoli bo'lsa, unda ko'chatlar kino bilan qoplangan bo'lishi kerak.

Bahorda qulupnayni qanday ekish kerak? Siz ba'zi xususiyatlarni kuzatishingiz kerak:

- Qulupnayni etarlicha ehtiyotkorlik bilan tozalash kerak, chunki turli begona o'tlar uning o'sishi va gullashiga xalaqit berishi mumkin.

- Ekishdan oldin tuproqni tegishli birikmalar bilan dezinfeksiya qilish tavsiya etiladi.

- Tungi soyalar oilasining o'simliklari ilgari o'stirilgan to'shaklar qulupnay o'sishi uchun mos emas.

- Qulupnay mo'ylovi nam tuproqqa ekilgan bo'lishi kerak, avval ularni suv idishida saqlang.

- Torf va qumli tuproqda o'simlik rozetlari eng yaxshi ildiz otadi.

- Erta bahorda qulupnay ekishni rejalashtirayotganda, yozning oxirida tuproqni tayyorlang.

Qulupnayni to'g'ri ekishning to'rtta mashhur usuli mavjud. Ularning har biri o'zining afzalliklari va kamchiliklariga ega.

Bush usuli. Ko'chatlar gorizontol ravishda yarim metr va vertikal ravishda 70 sm gacha bo'lgan masofada joylashgan to'rtburchaklar ichiga joylashtiriladi. Bu usul juda kam ko'chatlarni talab qiladi, lekin bunday to'shak alohida g'amxo'rlik qilishni talab qiladi: tuproqni muntazam ravishda yumshatish va mulchalash, begona o'tlar va mo'ylovlarni olib tashlash kerak.

Usulning asosiy afzalligi - havo aylanishiga kirish va rivojlanish uchun juda ko'p joy. Erkin o'sishi tufayli - rezavorlar kattalashadi va yaxshi pishadi.

Yuvalash usuli. Bitta o'simlik saytning markazida joylashgan va uning atrofida, taxminan 10 sm masofada, bir-biridan bir xil masofada yana 6 ta buta ekilgan. Uyalar orasidagi bo'shliqlar kamida 30 sm bo'lishi kerak.

Kamchiliklari materialning katta iste'molini o'z ichiga oladi. Afzallik shundaki, kichik maydondan bir necha yil ketma-ket yirik ekinlarni yig'ish mumkin.

Qatorlarda qo'nish. Qulupnaylar ushbu tamoyilga muvofiq ekilganida, ular bir-biridan 15-25 sm masofada joylashtiriladi va qatorlar orasida taxminan 40 sm bo'sh joy qoladi. O'simliklarni parvarish qilish standartdir: siz mo'ylovni kesib, vaqti-vaqti bilan erna bo'shatib, begona o'tlar paydo bo'lmasligiga ishonch hosil qilishingiz kerak. Rezavorlar juda

katta o'smaydi, lekin umuman olganda, hosil butalar yoki uyalarga ekilganidan ko'ra yuqori bo'ladi.

Gilam usuli. Qulupnayni parvarish qilish uchun ko'p vaqt ajrata olmaydigan yozgi aholi uchun juda mos keladi, chunki qulupnayning mo'ylovlari gilam o'stirish usuli bilan umuman buzilmaydi. Butalar qatorlarga ekilgan - ular orasidagi masofa taxminan 7 sm, qatorlar orasida esa 30 sm gacha saqlanishi kerak.

Uy sharoitlari uchun faqat remontant ampelous qulupnay navlari mos keladi. Bu yil davomida uzluksiz berry hosilini ta'minlaydi, chunki bu navlar mavsumdan qat'iy nazar gullash va meva berishga qodir. Bundan tashqari, bunday qulupnayning butalari juda bezaklidir, shuning uchun ular estetik maqsadlar uchun ham xizmat qiladi.

Remontant qulupnay turli xil navlar bilan ifodalanadi va har yili yangilari paydo bo'ladi. Ammo uyda etishtirish uchun ularga qo'yiladigan talablar o'zgarishsiz qolmoqda.

Uydagi qulupnay ko'pincha yorug'lik va qoralama (qishda), quruq havo (yozning balandligida) va qo'ziqorin kasalliklaridan aziyat chekadi.

Shuning uchun yilning turli vaqtlarida unga to'g'ri g'amxo'rlik qilish muhimdir.

- Kuzning oxiri va qishning boshida, qulupnay qishki "dam olish" paytida, ular kamdan-kam sug'oriladi. Asosiysi, ortiqcha to'ldirmaslik, shu bilan ildiz tizimining chirishiga yo'l qo'ymaslikdir.

- Xonaga kiritilganda, asosiy omil yorug'likdir, chunki qishda va erta bahorda o'tkir tanqislik mavjud. quyosh nuri.

- Birinchi oziqlantirish faqat birinchi gullar paydo bo'lganda amalga oshirilishi mumkin. Agar biz majburlash usuli haqida gapiradigan bo'lsak, unda bu mart oyida sodir bo'ladi va o'simlik urug'lardan o'stirilsa, may oyining boshlarida. Buning uchun murakkab organik o'g'itlar yoki teng miqdorda azot, fosfor va kaliy bo'lgan mineral o'g'itlar aralashmasi ishlatiladi. Agar kuzda o'simlik yangi tuproqqa ekilgan bo'lsa, unda siz hech qanday kiyimsiz qilishingiz yoki eritmani paketda ko'rsatilganidan pastroq konsentratsiyaga olib kelishingiz mumkin.

- Yozda qulupnay o'rtacha sug'orish va yuqori kiyinishga muhtoj. Majburlash yoki urug'lardan etishtirish usuli qo'llanilishidan qat'i nazar, qulupnay yozda 2-3 marta, shuningdek sentyabrda 1 marta (bu sizga yana 1-2 kuzgi ekinlarni yig'ish imkonini beradi) murakkab o'g'itlar bilan oziqlanadi.

- Haddan tashqari issiqlikda qulupnay ochiq havoga soyali joyga olib tashlanadi yoki havo namligini oshirish uchun suv idishlari bilan jihozlanadi. Agar isitish batareyalari havoni juda ko'p quritsa, ular qishda ham xuddi shunday qilishadi.

- Kuzning birinchi yarmida siz yoz hali tugamagandek, berry uchun g'amxo'rlik qilishni davom ettirishingiz mumkin. Sentyabr oyining oxiridan boshlab sun'iy yoritish kuniga 1-2 soat davomida yoqiladi. Qulupnay nihoyat meva berishni to'xtatganda, egasi uning taqdirini hal qilish huquqiga ega: uni ochiq erga ekish, qishlash uchun balkonga o'tkazish yoki undan qutulish.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, uyda keyingi mavsumga qadar butani saqlash juda qiyin. Agar bu muvaffaqiyatli bo'lsa ham, qulupnay endi o'tmishdagidek mo'l-ko'l meva bermaydi.

Shunday qilib Eng yaxshi qaror- uni bog'ga eking, keyingi yil esa - bir tupni oling ochiq yer yoki urug'larni zaxiralang.

Butun yil davomida uyda qulupnay etishtirish nafaqat remontant navni tanlash, balki boshqa oddiy sirlar bilan ham ta'minlanadi:

• Majburlash usuli bilan bog'bonlar to'rt fasl uchun meva berish uchun bitta hiyla ishlatadilar. Buning uchun qazilgan qulupnay saqlanadi an'anaviy muzlatgich. Butalar bir vaqtning o'zida emas, balki bir oylik farq bilan to'lqinlarda uyg'onmaydi. Buning yordamida siz hatto qulupnayning yil davomida meva berishiga ham erishishingiz mumkin! Ya'ni, birinchi butalar dekabrda, oxirgisi esa may oyida olib tashlanadi. To'g'ri g'amxo'rlik bilan ularning eng oxirgisi qishda ham oxirgi hosilni berishi mumkin!

• Ikkinchi sir - qo'lda changlatish. Tavsiya allaqachon sotib olish uchun yuqorida berilgan o'z-o'zini changlatuvchi navlar, ammo qo'shimcha qo'lda changlatish, amaliyot shuni ko'rsatadiki, mahsuldorlikni oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. G'.A.Samatov, J.Y.Yodgorov, Z.T.Siddiqov. Issiqxona xo'jaliklarini tashkil qilish va yuritish. - Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2007y.
2. A.A.Ro'bakov, S.A.Ostrouxova - «O'zbekiston mevachiligi» T.: «O'qituvchi», 1981.
3. A.A.Ro'bakov, S.A.Ostrouxova - «Plodovodstvo O'zbekistana». T.: «O' qituvchi» ,1972.
4. V.A.Kolesnikov - «Plodovodstvo» M.: «Kolos» 1985.
5. V.A.Kolesnikov - «Praktikum po plodovodstvu» M.: « Kolos» 1971.